

MANIFEST ZA MEDIJSKU POLITIKU U JAVNOM INTERESU

Medijska kriza, koja je snažno pogodila države jugoistočne Evrope, u svojoj osnovi je kriza novinarstva i kriza demokratije. Mala medijska tržišta prožeta klijentelističkim vezama, gdje su državna sredstva posredno ili neposredno najveći izvor prihoda većine medija, poslije dvije decenije netransparentne i politički vođene privatizacije, dovela su do ružičanja prostora javne komunikacije takvih razmjera da treba razmišljati o korjenitim medijskim reformama. Ako mediji ne obavljaju svoju ulogu čuvara javnog interesa u procesu javne komunikacije, ako ne kontrolišu one koji imaju moć, onda ni demokratija nije vladavina u interesu svih, već samo onih koji to sebi mogu da priušte. Korumpirani mediji su smrt demokratije. Novinarstvo koje nije u službi javnog interesa je najubitačniji oblik privatizacije slobode izražavanja.

Korjenite reforme zahtijevaju aktivnu ulogu države. Država je dužna da obezbijedi i osigura prava ljudi na komuniciranje. Njen temeljni zadatak je da osigura uslove koji omogućavaju demokratske medijske operacije – vladavinu zakona, transparentnost medijskog vlasništva i finansiranja, poštovanje slobode izražavanja kao fundamentalnog ljudskog prava. Privajanje državnog sistema od strane partikularnih interesnih grupa, sistematsko potčinjavanje javnog interesa privatnim interesima i nepoštovanje vladavine zakona i temeljnih ljudskih prava - uništavaju demokratiju. Mediji koji služe javnom interesu presudno zavise od vlasti koje su u službi javnog interesa.

Kriza je u potpunosti pokazala sve nedostatke aktuelnih modela finansiranja. Zavisnost medija od oglašivačkih prihoda neizbježno ih stavlja u službu komercijalnih interesa, a njihovu zavisnost od javnih fondova političke elite često zloupotrebljavaju, te koriste moć medija za ispunjavanje njihovih ciljeva.

Finansijska sredstva koja se sada, na direktan ili indirektan način, namjenjuju medijima su javna sredstva, ali u stvarnosti državne subvencije finansiraju medijske vlasnike čiji je jedini cilj uvećanje profita umjesto sprovođenja

Ovaj manifest bio je predmet diskusije i usvojen je na finalnoj konferenciji Medijske opservatorije u jugoistočnoj Evropi (SEE Media Observatory) u Novom Sadu, 13. juna 2016. godine, na kojoj je prisustvovalo više od 70 novinara, pojedinaca iz medija, civilnog društva, nezavisnih vladinih institucija, akademije i donatorskih organizacija u regiji i šire, a koji se zalažu za medijski integritet.

ZNAČAJ
MEDIJSKOG
INTEGRITETA

kvalitetne javne debate. Prema tome, sistem subvencija za medije trebalo bi revidirati i država bi trebalo da osigura javnim sredstvima i instrumentima medijske politike dugoročno i održivo djelovanje, razvoj i procvat javnih i neprofitnih medija.

Javni interes u medijskom sektoru, koji su privatizovala medijska preduzeća, mora da se vrati u ruke javnosti i da postane ključni princip u formiranju buduće medijske politike, a medijski integritet da postane njen cilj. Mediji su toliko značajni za demokratiju da njihovo upravljanje i djelovanje ne može da bude vlasništvo i pravo samo šačice privilegovanih. Zahtjevi za funkcionalnu demokraciju, slobodu i integritet medija naše je pravo i naša dužnost.

Promjene koje ovdje tražimo su sistemske i strukturne prirode. Sistemske promjene bi trebalo da budu zasnovane na vladavini zakona i radikalnoj reformi medijskih politika, kako bi se pažnja najprije usmjerila na javni interes. Zahtijevajući reforme, nastojimo da štitimo novinarstvo kao profesiju čija je jedina svrha da služi javnosti.

Riječ je o dugotrajnom procesu i reforme treba započeti bez odlaganja. Strukturne promjene su glavni stubovi na kojima počivaju medijske reforme.

OVIM MANIFESTOM ZAHTIJEVAMO:

- **USVAJANJE KORJENITIH REFORMI** medijske politike, čiji je osnovni cilj javni interes i podsticanje medijskog integriteta. Prvi korak u ovoj opsežnoj reformi jeste široka rasprava u kojoj će biti postavljeni temelji za definisanje i ostvarivanje javnog interesa u medijskom sektoru. Definisanje javnog interesa mora da bude stvar političkih rasprava i pregovora između vladajućih struktura i građana, kako bi se spriječilo da klijentelizam ometa proces donošenja zakona, te da privatni interesi uđu na medijsko tržište pod krinkom zakonskih normi;
- **ODGOVORNOST POLITIČARA.** Građani i građanke bi trebalo, kroz kritički angažman i političko djelovanje, da zahtijevaju odgovornost političara koji ograničavaju slobodu i integritet javnih i drugih medija. Pravo na slobodu izražavanja i medijski integritet potrebno je aktivno štititi;

- **USPOSTAVLJANJE SISTEMA JAVNE FINANSIJSKE PODRŠKE MEDIJIMA I NOVINARSKOJ PRODUKCIJI**, koji će omogućiti dugoročno i sistematsko oblikovanje alternativnih modela finansiranja medija. Sadašnje direktne i indirektne podrške organa vlasti medijima moraju da budu podvrgnute reviziji kako bi se ustanovilo uolikoj mjeri zaista osiguravaju medijski integritet. Prvobitna namjena tako revidiranih finansijskih mehanizma državne podrške medijima, kao i novih koji će se formirati u procesu, mora biti stvaranje uslova koji će medijima omogućiti da djeluju u javnom interesu;
- **BESKOMPROMISNU TRANSPARENTNOST MEDIJSKOG VLASNIŠTVA, KAO I DIREKTOG I INDIREKTOG FINANSIRANJA MEDIJA IZ JAVNIH SREDSTAVA**. Da bi se to postiglo, neophodno je postojanje otvorenih baza podataka koje omogućavaju efikasnu sistematizaciju, analizu i pregled medijskog vlasništva i finansiranja iz javnih sredstava. Te baze bi trebalo da daju jasne informacije o vlasnicima medija, o povezanom vlasništvu i odnosima između vlasnika medija i političkih centara moći (političkih grupacija, institucija i pojedinih političara), kao i informacije o finansiranju medija iz javnih sredstava. Upravljanje ovim bazama trebalo bi da se finansira iz javnog budžeta i da bude povjereno nezavisnim stručnjacima i civilnom društvu putem stečene koncesije;
- **ODGOVARAJUĆE MEHANIZAME ZA EFIKASNO NADGLEDANJE SPROVOĐENJA MEDIJSKIH POLITIKA**. Regulatorne agencije na području medija moraju da djeluju u javnom interesu i da budu čuvari medijskog integriteta. Članovi i članice regulatornih agencija ne smiju da budu ni u kakvom konfliktu interesa, a prije preuzimanja funkcije moraju javno da prihvate obavezu da će štiti javni interes. Ako regulator ne može da obavlja svoj posao i da nezavisno i efikasno osigurava ostvarivanje najviših standarda djelovanja medija, to treba da saopšti javnosti i da zatraži podršku međunarodnih organizacija u nastojanjima da se izmijene okolnosti koje opstruiraju njihov rad. Najštetniji oblik regulacije je onaj u kome regulatorne agencije ne obavljaju svoj posao;
- **JASNE KRITERIJE ZA DODJELU JAVNIH SREDSTAVA MEDIJIMA**. Kriteriji dodjele trebalo bi da se zasnivaju samo na komunikacijskim potrebama građana i građanki, a ne na poslovnim interesima medijskih vlasnika. Svi postupci finansiranja medija iz javnih sredstava, kao i korišćenje javnih resursa u medijima, moraju da budu transparentni i poštjeni, a njihov osnovni cilj mora da bude osiguravanje medijskog integriteta. Borba protiv korupcije je borba za demokratiju;

- **DEFINISANJE USLOVA ZA PLASIRANJE OGLAŠAVANJA ORGANA VLASTI U POJEDINAČNIM MEDIJIMA.** Uslovi moraju biti transparentni i u skladu sa pravilima javnih nabavki. U državama gdje su tokovi javnog novca pod potpunom kontrolom političkih i/ili ekonomskih elita i gde je prema tome nemoguće obezbijediti transparentnost i nediskriminatorske uslove plasiranja državnog oglašavanja, takvo oglašavanje treba zabraniti;
- **MEDIJIMA S NETRANSARENTNOM VLASNIČKOM STRUKTUROM ONEMOGUĆITI DA BUDU KORISNICI JAVNIH SREDSTAVA, TE DA DOBIJU BILO KAKVE SUBVENCIJE I KONCESIJE.** Mediji sa visokim stepenom integriteta mnogo lakše se suprotstavljaju korupciji, klijentelizmu, političkoj instrumentalizaciji i zloupotrebama uticaja na javno mnjenje;
- **ZAŠTITU JAVNIH MEDIJA** kao jedinog javnog dobra koje građani i građanke imaju na području komuniciranja;
- **SPRJEČAVANJE I SANKCIONISANJE** bilo kakvih pokušaja različitih političkih grupa da ugase ili utišaju javne medije, ili da ih unište kroz uskraćivanje finansijskih sredstava, kao i bilo kakve pokušaje intervencije tokom procesa imenovanja vodećih organa upravljanja i nadzora u javnim medijima. Javne medije treba iščupati iz stega stranačkih interesa kako bi oni mogli zauzeti središnju poziciju u demokratskoj javnoj sferi. U te svrhe, zaposleni u javnim medijima moraju da formiraju progresivne koalicije sa građanima i građankama čiji je cilj čuvanje njihove autonomije i medijskog integriteta;
- **SVEOBUHVAATNU DEBATU O NOVINARSTVU I NOVINARIMA.** Novinari i novinarkе, u okviru njihovih udruženja i šire, treba da pokrenu debatu o tome ko treba da se smatra novinarom i šta je novinarstvo, te definisati šta sami mogu uraditi kako bi zaštitili identitet i integritet svoje profesije.
- **SISTEMATIČNU FINANSIJSKU PODRŠKU ZAPOŠLJAVANJU NOVINARA I NOVINARKI.** Prekarizacija novinarstva ugrožava slobodu medija. Prekarno novinarstvo ne može da djeluje u javnom interesu. Posebnu pažnju treba posvetiti mladim novinarima i novinarkama koji tek ulaze u novinarsku profesiju. Država treba da obezbijedi stipendiranja i politiku zapošljavanja koja bi omogućila sigurne i podsticajne radne uslove za mlade novinare i novinarkе;
- **ZAKONSKE MEHANIZME ZA ZAŠTITU I JAČANJE UREDNIČKE AUTONOMIJE I POZICIJE UREDNIKA.** Urednici i urednice su prvi među jednakima (novinarima), a ne produžena ruka uprave medija ili njihovih vlasnika. Zadatak urednika odnosno urednice je briga o tome da je medijski integritet temelj novinarskog rada;

- **SISTEMATIČNO FINANSIRANJE KVALITETNOG NOVINARSTVA I PODRŠKU PROJEKTIMA ISTRAŽIVAČKOG NOVINARSTVA I DRUGIH OBLIKA KVALITETNE NOVINARSKE PRODUKCIJE** koji zbog ubrzane komercijalizacije nestaju iz medijske ponude. U skladu sa demokratskim načelima, temeljni zadatak medija jeste da nadgledaju centre moći, i građanima i građankama omoguće učesće u procesu političkog delovanja i odlučivanja. Medijska politika koja služi javnom interesu mora da podržava i razvija kulturu i praksu medijskog integriteta. Mediji koji ne prate najviše standarde novinarskog djelovanja i upravljanja medijima ne mogu da primaju javni novac niti im treba omogućiti korišćenje javnih resursa.
 - **PODRŠKU LOKALNIM NEPROFITNIM MEDIJIMA I MEDIJIMA ZAJEDNICE (COMMUNITY MEDIA)** koji brinu o informativnim i komunikacionim potrebama lokalnih zajednica. Kriza medija je najviše pogodila medije i novinarstvo na lokalnom nivou. Ukidanje dopisništava, plansko nepokrivanje političkih događaja na lokalnom nivou stvara povoljne uslove za porast korupcije. Javni interes treba štiti, kako na lokalnom, tako i na nacionalnom i internacionalnom/nadnacionalnom nivou;
 - **DODJELU DIJELA FREKVENCIJSKOG SPEKTRA POD PODSTICAJNIM USLOVIMA, LOKALNIM ZAJEDNICAMA, GRUPAMA CIVILNOG DRUŠTVA I INICIJATIVAMA** koje žele da kreiraju neprofitne medijske programe i sadržaje;
 - **PODRŠKU PROGRAMIMA MEDIJSKE PISMENOSTI I AKTIVNOG UKLJUČIVANJA GRAĐANA I GRAĐANKI U OBLIKOVANJE MEDIJSKE POLITIKE.** Novinari i novinarki, kao i drugi medijski radnici i radnice, moraju da vrate povjerenje javnosti u svoj rad. Mediji treba da razvijaju različite oblike uključivanja javnosti u svoj rad. Građani i građanke moraju da znaju da kvalitetan novinarski rad treba da bude plaćen. Aktivna saradnja građana i građanki u sufinansiranju medijskog rada nije zamjena za javnu politiku. To je oblik aktivnog učesća u medijskoj sferi;
 - **JAVNO PREDSTAVLJANJE NEZAVISNIH OCJENA TROŠKOVA DIGITALIZACIJE U SEKTORU EMITOVANJA,** koje će pokazati ko su oni koji su digitalizacijom zarađivali i ko su oni koji su potisnuti na periferiju digitalnog svijeta;
 - **PROMOCIJU NAČELA MEDIJSKOG INTEGRITETA KROZ PODRŠKU DONATORA.** Njihova podrška kratkoročno i dugoročno utiče na strukturu cjelokupnog medijskog sistema pojedine države ili regiona u cjelini. Donatorska podrška na području medija ne smije da prati partikularne političke ciljeve, već isključivo opšti javni interes;
-

- **STRANI VLASNICI I STRANA MEDIJSKA PREDUZEĆA KOJA KUPUJU ILI OSNIVAJU MEDIJE U REGIONU** da poštuju najviše pravne i etičke standarde poslovanja i upravljanja medijima. Poštovanje poreskih, radno-pravnih i medijskih propisa, kao i obezbjeđivanje uslova za autonomiju i integritet novinarskog i uredničkog rada, mora da bude njihova prva i osnovna obaveza;
- **PROAKTIVAN PRISTUP EVROPSKE KOMISIJE.** EC bi svojim političkim djelovanjem i korišćenjem finansijskih instrumenata namijenjenim državama kandidatima za članstvo u Evropskoj uniji (EU) u jugoistočnoj Evropi trebalo da stvara uslove za razvoj kvalitetnih javnih medija, te da zagovara i štiti slobodu izražavanja kao temeljno ljudsko pravo. Zahtjevi EU da države obezbijede slobodu i integritet medija ne smiju biti podređeni partikularnim političkim ciljevima i kompromisima, već ih treba dosljedno i beskompromisno ostvarivati. Čuvanje medijskog pluralizma, poštovanje medijskog integriteta, zaštita javnog interesa i podrška djelovanju javnih medija, temelji su demokratske medijske politike u državama članicama EU, kao i u državama kandidatima iz jugoistočne Evrope.

Ovaj manifest nastao je uz finansijsku podršku Evropske unije. Za sadržaj ovog manifesta isključivu odgovornost snose Mirovni institut i Institut za medije Crne Gore i on ni na koji način ne odražava stavove Evropske unije.

Ovaj manifesta nastao je u okviru projekta Medijska opservatorija jugoistočne Evrope, <http://www.mediaobservatory.net>.

GRAĐANI I GRAĐANKE, NOVINARI I NOVINARKE

Gore navedeni zahtjevi formulisani su u skladu sa jasnim ciljevima da se:

POVRATI MEDIJSKI INTEGRITET,

DOPRINESE STVARANJU NOVOG MEDIJSKOG SISTEMA KOJI ĆE SLUŽITI INTERESIMA JAVNOSTI,

POKAŽE DA STVARI MOGU DA SE PROMIJENE AKO ZNAMO ŠTO ŽELIMO.

AUTORICE Sandra B. Hrvatinić i Brankica Petković
 PRIJEVOD Bijana Žikić IZDAVAČ Mirovni institut,
 Ljubljana, <<http://www.mirovni-institut.si>> i Institut
 za medije Crne Gore, Podgorica, <<http://www.mminstitute.org>>. **OBLIKOVANJE** DAK, Ljubljana,
 Podgorica, novembar 2016.

**MANIFEST
 ZA MEDIJSKU POLITIKU
 U JAVNOM INTERESU**